

Múzeumpedagógia a könyvtárban?

TARTALOMJEGYZÉK

Bevezetés

1. Közgyűjtemények

1.1. 1997. évi CXL törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről

1.1.1. A muzeális intézmények

1.1.2. A nyilvános könyvtári ellátás

1.2. Múzeum

1.2.1. Rövid történeti áttekintés

1.2.2. Híres magyarországi múzeumok

1.3. Könyvtár

1.3.1. Történeti áttekintés

1.3.2. Mai Magyarország jelentősebb könyvtárai

1.4. Együttműködés

2. Múzeum- és könyvtár-pedagógia

2.1. Múzeumpedagógia

2.1.1. A múzeumpedagógia fogalma

2.1.2. A múzeumpedagógia története

2.1.3. Múzeumi foglalkozások

2.1.3.1. Típusai

2.1.4. Munkaeszközök

2.2. Könyvtár-pedagógia

2.2.1. A könyvtár-pedagógia fogalma

2.2.2. A könyvtár-pedagógia története

2.2.3. Könyvtári foglalkozások

2.2.4. Módszerek

2.2.5. Eszközök

2.2.6. Példák a könyvtári foglalkozásokra

2.3. A két terület összevetése

2.3.1. Különbségek

2.3.1.1 Személy

2.3.1.2. Helyszín

2.3.1.3. Rendelkezésre álló eszközök

2.3.1.4. Óravázlat

2.3.2. Hasonlóságok

3. Múzeumpedagógia a könyvtárban

3.1. Problémafelvetés

3.2. A vizsgálódás módszere és céljai

3.3. A vizsgálódás eredményei

3.3.1. Országos Széchényi Könyvtár

3.3.1.1. Példák a könyvtárban tartott múzeumi foglalkozásokra

3.3.2. Debrecen Református Kollégium Múzeuma és Könyvtára

3.3.3. British Library és Múzeum

3.3.4. Múzeumpedagógia könyvtárosokkal

3.3.5. Sikerek

3.3.6. Múzeumpedagógia a könyvtárban marketingje

Összegzés

Irodalomjegyzék

Melléklet

Függelék

Bevezetés

Aktívnak és céltudatosnak gondolom magam. Mindig is jobban szerettem a nagy szervezést igénylő, gyakorlatias feladatokat, melyek sok kihívást rejtene. Szeretek minden új lehetőségre reflektálni, s informatikus-könyvtáros hallgatóként a könyvtárban is fel tudtam fedezni a nekem való munkafolyamatot. Ez nem más, mint a foglalkozások, rendezvények létrehozása, lebonyolítása egy kis pedagógiával összefűzve.

Korábbi tanulmányaim során közelebb kerültem a gyűjteményszervezéshez, amely során megismerkedtem a múzeumpedagógiával. Eleinte csak megfigyeltem a különböző könyvtárak tevékenységét, így tanulmányoztam a British Library és az Ausztrál Nemzeti Könyvtár honlapját, valamint az Országos Széchényi Könyvtár weboldalát is. Itt figyeltem fel elsőként a múzeumpedagógia könyvtárban való alkalmazására.

Az irodalomkutatás során gyűjtöttem múzeumpedagógiával és könyvtár-pedagógiával foglalkozó szakirodalmat, így jutottam el odáig, hogy ezt a témát szeretném vizsgálni és kutatni legjobb tudásom szerint. Ehhez társultak a gyakorlatok értékes órái, ahol még jobban beleáshattam magam a pedagógia rejtelmeibe, s ahol különböző foglalkozásokat is végig követhettem.

A két terület folyamatosan bővülő szakirodalma sem tud pontos fogalmakat letisztázni, ezért is találtam kihívásnak ezt a témát. Így jött a cím ötlete, hogy bár az irodalomkutatás során elemzett művek egyike sem jelenti ki ezt az állítást – múzeumpedagógia a könyvtárban – mégis ezt választottam kutatásom céljául.

Dolgozatomat három egységre osztottam: a közgyűjtemények bemutatása törvény által, valamint a különböző fogalmak tisztázásával, s történetük bemutatásával. Ezután térek ki a múzeumpedagógiára és a könyvtár-pedagógiára, hiszen szükség van a két terület tevékenységének alapos vizsgálatára, hogy az összevetés után végig vihessem célomat. Végül a dolgozatom utolsó része, példák segítségével, ad magyarázatot a címben feltett kérdésre. Különös célom, hogy a múzeumpedagógia hasznosságára is felhívjam a figyelmet.

A harmadik rész különösen fontos a tanulmány szempontjából, ezáltal empirikus vizsgálódásomat hosszasan ismerteti. Kiindulási pontként a probléma felvetését használom a szakirodalom hiányától kezdve a múzeumpedagógia és könyvtár-pedagógia keveredéséig. Sorra veszem a módszereket és eszközöket.

Kutatásommal hiszem, hogy alátámaszthatom valami újnak a kezdetét, valamint különös hangsúlyt helyezek a marketingre is, hogy minél szélesebb körbe elterjedhessen és a használata is bevett szokássá váljon, így eljutva a célomig.

„Mindennek, amit megtanulni érdemes és aminek megtanítására igény van, kell legyen pedagógiája.” (Vörös, 2001. 58. o.)

1. Közgyűjtemények

Korábban az információkat a közgyűjtemények (könyvtár, múzeum és levéltár) őrizték. Az informatika és internet térhódításával nagyban változtak a gyűjteménylátogatási szokások, mivel az emberek nem, vagy csak alig keresték fel ezeket az intézményeket, hiszen az internet által már ki sem kell tenniük a lábukat a házból, hanem azonnali válaszra lelhetnek.

Mára az információs társadalommal szembeni elvárások miatt az egyik legjelentősebb információforrásokká lettek a közgyűjtemények, így újra használják ezeket az emberek saját céljaik elérése érdekében is, hiszen a folyamatosan átalakuló munkaerőpiac átalakította az oktatási rendszert. A középpontba immáron az önálló tudásszerzés került.

Ám ezeket a megszerezhető információkat csak alapkőnek tekinthetjük, így fontossá válik a pedagógiai elvek gyakorlati alkalmazása, melynek során ezek a kiindulópontok biztos területté válhatnak életünkben. (*Kőfalvi, Mészáros és Ónodi, 2009. 9. o.*)

1.1. 1997. évi CXL törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről¹

Minden közintézménynek kell, hogy legyen szabálya, törvénye vagy előírása, amelyek alapján működni kell és amely alapján mindennapjait fel kell, hogy építse. Az 1997-es CXL. törvény foglalja magába több oldalon keresztül azokat a pontokat, melyek alapján létrejöhet és működhet egy közgyűjtemény.

A jogszabály hét részből áll, s a részek is több fejezetre vannak tagolva. Felépítése logikus, hiszen az általános információktól indul el a konkrét típusra vonatkozó adatokig, tudnivalóig.

A törvény legfontosabb elemei:

- A közgyűjtemények használata minden ember alapvető joga.
- A különböző gyűjtemények védelme, megőrzése, fenn tartása, valamint nyilvánossá tétele kötelezettség.

¹ 1997. évi CXL törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről:
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV (2014. 11. 28.)

- A társadalom érdeke, hogy ezek az intézmények folyamatosan fejlődjenek, mind szellemileg, mind személyileg, mind gazdaságilag.

A törvény célja, hogy szabályozza a közgyűjtemények működését, és azt a leghelyesebb irányba terelje.

A cél tehát közös, és csak a társadalmon múlik mennyire él a felkínált eszközökkel és lehetőségekkel a folyamatos modernizáció érdekében.

1.1.1. A muzeális intézmények

A törvény II. részeként hét fejezeten át taglalja a múzeumra vonatkozó paragrafusokat. Elsőként az általános rendelkezéseket (alapinformációk, feladatok, vele szembeni elvárások) tudhatjuk meg, majd a hátralévő részekben ezeket kifejtve is elolvashatjuk.

A továbbiakban pedig a különböző múzeumokkal és azok feladataival ismerkedhetünk meg. Ebben a részben még szó esik a fennálló pénzügyi alapokról is, mely nélkülözhetetlen egy közgyűjteménynél.

1.1.2. A nyilvános könyvtári ellátás

A muzeális intézményi részhez hasonló felépítésű a fejezet, viszont részletesebben vannak leírva a különböző rendelkezések.

Így szó esik:

- általános szabályokról,
- könyvtárhasználók jogairól,
- nyilvános könyvtári ellátásról,
- különböző könyvtárakra vonatkozó könyvtári ügyekről,
- könyvtárak fenntartásáról és a pénzügyi alapokról. (*Haraszti, 2005. 114. o.*)

A törvényi előírások betartása is hasonló kötelezettség, mint a gyűjtemény nyilvánossá tétele, mert ugyanúgy a közgyűjtemények javát szolgálják.

1.2. Múzeum

A legsokoldalúbb közintézmény, hiszen alapja a tudományos munka és az ezt nyilvánossá tevő gyakorlati tevékenység, mely egyszerre szolgál ki hétköznapi embereket, kutatókat vagy fiatalabb korosztályt egyaránt. Ahhoz, hogy megismerkedjünk a múzeummal, fontos tisztázni az alapfogalmakat.

Maga a múzeum szavunk eredetileg görög eredetű *museion* szóból származik, ami a múzsák szentélyét jelenti. Abban a korban kifejezetten az irodalmi, tudományos és művészeti tevékenységek központja volt, nem pedig értékes tárgyakat gyűjtött.

Mai értelemben az emberiség fejlődéséhez kapcsolódó tárgyi vagy más emlékeket őrző, rendszerező kulturális intézmény, mely a közgyűjtemények egyik formája. A különböző emlékeket gyűjti, feltárja, rendszerezi és a közönség elé bocsátja, amit a korábban említett törvény is előír.

*„Kulturális javak: az élettelen és élő természet keletkezésének, fejlődésének, az emberiség, a magyar nemzet, Magyarország történelmének kiemelkedő és jellemző tárgyi, képi, hangrögzített, írásos emlékei és egyéb bizonyítékai - az ingatlanok kivételével -, valamint a művészeti alkotások.”*² Ezekhez az emberek alapvető joguk által juthatnak hozzá szellemileg. Őrzésük, védelmük és nyilvánossá tételük pedig társadalmi kötelezettség.

Minden múzeum alapja az általa összegyűjtött és feltárt gyűjteménye. Minden egyes darab jelentőségét az információs értéke adja. A gyűjtemény erősen jellemzi az adott múzeumot, a szakterület pedig meghatározza, hogy milyen tárgyak, relikviák és egyéb dokumentumok kerüljenek be az adott intézménybe.

A múzeumok típusait legjellemzőbben szaktudományonként csoportosíthatjuk, így beszélhetünk pl.: régészeti, néprajzi (szabadtéri is), iparművészeti, képzőművészeti, irodalmi, zenei, természettudományi, vagy éppen technikátörténeti múzeumokról is.

Fontos szempont, hogy a múzeum megfeleljen a jogszabályi követelményeknek, vagyis rendelkezzen kiállítási engedéllyel, hiszen ettől múzeum egy múzeum.

Tehát egy működő múzeumnak öt alapfeladata van: kulturális javak gyűjtése, őrzése (nyilvántartása), megóvása (műtárgyvédelem); tudományos kutatás és a kultúráközvetítés (eredmények közzététele). (Kőfalvi, Mészáros és Ónodi, 2009. 114. o.)

1.2.1. Rövid történeti áttekintés

² Forster Központ: <http://www.forsterkozpont.hu/tartalom.php?id=20080818170400> (2014. 11. 28.)

A múzeum történelme az ókorig nyúlik vissza. Régészeti kutatások bizonyították, hogy Egyiptomban már megjelent a műgyűjtés alapja, hiszen a feltárt sírhelyek számos értékes kincseket őriztek.

Az antik görög világ is számos művészeti ereklyét gyűjtött. Itt már fontos munka volt a leltározás is, amely során feljegyezték a tárgyak adományozójának nevét és munkáját, így ez nagyon jó forrásként használható több tudományterületben is.

A hellenizmus kori Museion, mely Alexandriában szellemi központ volt, s a mai múzeum előfutára. A gyűjtés tudatos munka volt, mely leginkább a tudósok munkáját szolgálta.

A későbbiekben folyó háborúk miatt a gyűjtemények szétszóródtak, de volt, hogy egyik gyűjteményből a másikba kerültek át, így a hátrányok mellett megjelentek a pozitívumai is egy nagyobb csatának. A Római Birodalomban a harcok folytán szerzett értékeket templomokban helyezték el. A főúri családokhoz főleg képek és szobrok kerültek.

A középkori gyűjteményi darabok főként templomban voltak láthatóak, hiszen ebben az időszakban őket támogatták a leginkább, így fejlődésük is társadalmi elvárás volt.

A 16-17. századra már nagy szerephez jutott a tudományos művelés és művelődés is, így ennek megfelelően gyűjtötték a különböző darabokat. Ekkor jelentek meg az első katalógusok, amik tartalmazták a gyűjteményeket és azok elemeit. A kor leghíresebb katalógusát Samuel Quiccheberg (*Waidacher, 2011. 74. o.*) állította össze latin nyelven. Az írás 5 osztályba sorolta a gyűjteményt: művészeti gyűjtemény, természettudományi művek, technikai művek, régiséggyűjtemény és ősök galériája. Ez jó alapot adott a későbbiekben kialakított műgyűjteményeknek.

1753-ban alapították meg a világ egyik leghíresebb, ma is létező intézményét, a British Múzeumot, majd 1824-ben a londoni National Galleryt.

A 19. századtól a múzeum ügye államügy lett. Egyetemességre törekedtek az intézmények, valamint az ősi emlékeket is elkezdték gyűjteni az utókor számára.

Mára a Földön minden ország kialakította a saját múzeumát, amit a népesség igényének megfelelően tudnak alakítani, ezzel is minél több embert elérni és megtartani állandó látogatóként.

1.2.2. Híres magyarországi múzeumok

A legnagyobb és legismertebb gyűjtemények fővárosunkban, Budapesten találhatóak meg. Ezeket helyiek, vidékiek és turisták látogatják. Fontosnak tartanám, hogy a kisgyerekek már a korai gyerekkorban is megtekintsék a múzeumokat, s később is visszalátogassanak ide, mert jó, ha ismerik a magyarság eredetét és történetét, és ezt nem lehet elég korán elkezdni. Sajnos, persze akad jó néhány olyan felnőtt, aki még egyszer sem járt ezekben a közgyűjteményekben, így erre is nyerhetnének az intézmények pályázati forrásokból támogatást.

Magyarország legjelentősebb múzeuma a Magyar Nemzeti Múzeum. Széchényi Ferenc alapította meg 1802-ben saját gyűjteménye adományozásával, ahogy az Országos Széchényi Könyvtárat is. Jelentős országos múzeum még az Iparművészeti múzeum, Néprajzi Múzeum és a Magyar Nemzeti Galéria is.

1.3. Könyvtár

Közgyűjtemények egyik legismertebb formája, ami az emberi tudást rögzítő dokumentumokat gyűjti össze és rendszerezi azt. Története összefügg az emberi tudás történetével. Amióta a társadalom rögzíteni tudja tudását, azóta van szükség egy helyre (intézményre), melyben gyűjthetik és tárolhatják azokat. A könyvtárak jellegzetes összetevői, melyek fontosak a rendszer teljes működéséhez: a könyvtár állománya, a könyvtáros, az olvasó, a fenntartó és az infrastruktúra.

A mai könyvtár tehát egy igen régi intézmény, mely nagyon hasonlít elődjeire, de eltérés is felfedezhető közöttük.

A folyamatosan növekvő tudásanyaggal együtt a könyvtárak szerepe is megnőtt, ám folyamatos átalakuláson mentek keresztül. A számítástechnika is hatalmas fordulatot hozott, hiszen a könyvtári munkafolyamatok, mint pl.: gyűjtés, feldolgozás, rendszerezés könnyebbé váltak, s több területen is pozitív hatások (integrált könyvtári rendszerek, melyben a moduloknak köszönhetően akár más könyvtárak katalógusaihoz is hozzáférhetünk [Z39.50], könyvtárak online elérhetősége, ahol akár előjegyezhetünk vagy hosszabbíthatunk kikölcsönzött műveket az előírásoknak megfelelően) voltak észlelhetők, amiket mára már teljesen természetesnek veszünk.

1.3.1. Történeti áttekintés

A könyvtár több mint ezer éves intézmény, mivel már időszámításunk kezdete előtt a 3. évezredből vannak nyomai. Minden kornak megvan a saját könyvtára, s ezek az intézmények nagyon jól festik le az adott társadalom képét, s nagyon jó forrásként használhatók.

A legkorábbi gyűjtőhelyek között említhető a ninivei könyvtár, melynek mára már csak a romjai vannak meg. Innen különböző agyagtáblák maradtak fent.

Az Egyiptomban lévő alexandriai könyvtár a Museion részeként volt ismert, így láthatjuk, hogy már akkor is felfedezhető volt az együttműködés korai megjelenési formája. Az itt levő gyűjtemény valószínűleg meghaladhatta az egy millió tekercset. Jellemzőek voltak a könyvtárak a Római Birodalomban is.

529-ben alakult meg az első kolostori könyvtár, melyet Szt. Benedek alapított meg. A szerzetesek fontosnak tartották az olvasást és ez által a művelődést, így sokszor másoltak a korban jellemző kódexeket akár egy életen át is.

A 11-12. században létrejövő egyetemek (Oxford, Bologna, Párizs) már nem is léteztek könyvtárak nélkül, hiszen az ide járó diákokat és tanárokat el kellett, hogy lássák irodalommal a hatékonyabb tanulás és oktatás érdekében.

A reneszánsz kor volt a könyvek és könyvtárak fellelője. Nagyon jó példa erre Mátyás királyunk, aki olasz mintára nagyon szép könyvtárat hozott létre, a Corvina-könyvtárat. Közel 500 kötet jelentette a gyűjteményt. Ezeket többnyire külföldről szerezték be, sokszor nagyobb összegekért, melyet az akkori kor társadalma nem nézett jó szemmel.

A 15. század hatalmas fordulatot hozott, hiszen megjelent a könyvnyomtatás Gutenbergnek köszönhetően, s ennek pozitív hatása sem maradt el. Így készülhetett el 1452-ben a Biblia első nyomtatott kiadása.³ A könyvek elérhetőbbé váltak, hiszen rövidebb idő alatt több könyvet tudtak előállítani, mint a korábbi évszázadokban.

A későbbi századokban újabb dokumentumok (elektronikus és audiovizuális) születtek a találmányoknak köszönhetően.

Robbanásszerű változást hozott a 20. század, amikor új információs eszközök jelentek meg, így a könyvtárak is folyamatos változásokon mentek keresztül, ahogy azt a mai napig teszik a minél jobb ellátás érdekében.

1.3.2. Mai Magyarország jelentősebb könyvtárai

³ Gutenberg viszontagságos élete: <http://www.mek.oszk.hu/01600/01650/html/fejze11.htm> (2014.12.04.)

Országos Széchényi Könyvtár. Ahogy kimondom ezt az intézmény nevet, mindenkinek a Budavári-palota F épülete juthat eszébe, illetve, hogy ez Magyarország nemzeti könyvtára, melynek kezdete 1802-re nyúlik vissza, ugyanis ekkor alapította meg Széchényi Ferenc saját állományának odaajándékozásával. A múzeummal való együtt élés itt is jelen volt az 1810-es évek végén, hiszen egy ideig a Magyar Nemzeti Múzeummal egy épületben működött, így az akkori neve is erre utalt: Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára. Ez 1949-ben változott, amikor is elnyerte önállóságát. Gyűjteménye több részből áll, mint pl.: kézirattár, régi nyomtatványok tára, térképtár, zeneműtár. Az állomány nagysága jelenleg több mint 13 millió dokumentum.

A nemzeti gyűjtőkörű könyvtára országunknak a Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtára. Az egyetem fennállása óta létezik, s szolgálja ki a hallgatókat, oktatókat, kutatókat és érdeklődőket. Magyarország második legnagyobb könyvtára.

Az eddigi tanulmányaim során több gyűjteményt is megismertem, de leginkább a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár, a Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtár vagy az Országos Pedagógiai Könyvtár épülete, története és gyűjteménye hatott rám.

1.4. Együttműködés

A közoktatási, tudományos és közművelődési intézmények szoros kapcsolatban állnak egymással. Közoktatási szempontból óvodákkal, általános és középiskolákkal és egyéb oktatási központokkal, közművelődés terén művelődési és szórakoztató intézményekkel ápolnak partnerséget.

Kiemelendő együttműködő intézmények az egyetemek. A kapcsolat meghatározó szerepe a szakemberképzésben rejlik alapszinten és mesterképzésben is. Ezáltal egyszerűbbé válnak a gyakorlati képzések, s munkahelyteremtés szempontjából sem utolsó.

A későbbiekben pedig észrevehetjük, milyen sokféle területen van jelentősége az intézmények partnerségének (a programok kiterjesztése, pályázatok, melyek együttműködés ellenében nyerhetők el). Tehát a menedzsment elengedhetetlen eleme maga a kapcsolat kialakítása, alakítása.

2. Múzeum- és könyvtár-pedagógia

A két pedagógiai területet a szakirodalomban külön-külön vizsgálják. Sok közös vonásuk van, melyeket a tanulmány későbbi részeiben ismertetek. Ahhoz, hogy ezeket összevessem, tisztázni kell a fogalmakat, módszereket és eszközöket, melyekből levonhatunk következtetéseket.

2.1 Múzeumpedagógia

A ma elég gyakran használt szó bár megjelent a köztudatban, sokaknak még mindig nem érthető fogalom, s nem is tudják mit jelenthet.

A múzeumpedagógia interdiszciplinális területnek számít, mivel a pedagógia és a muzeológia határán helyezkedik el. Egyfajta átmenet a múzeumi tudományok és az oktatási intézményekben folyó oktató-nevelő munka között. A két terület célja azonos, ám véghezvitelük különböző, ezért is olyan színes a múzeumpedagógia palettája.

2.1.1. A múzeumpedagógia fogalma

Alapja a múzeum gyűjteménye, így erre épül, valamint nagy jelentősége van a kiállításoknak is. Múzeum gyűjteményei és rendezvényei létesítenek kapcsolatot a közönség és a kiállítások között, hiszen a tudományos-kutató munka nem lehet öncélú, az eredmények közvetítse fontos szempont.

Kicsikhez és nagyokhoz is szól, de kiemelt célcsoportja az óvoda és iskola, hiszen fontos a korai nevelés, és, hogy hozzászokjanak a gyerekek a gyűjtemények használatához.

Előtérbe kerül az élményszerűség, az önállóan történő felfedezés és ehhez kötődően az új ismeretek gyakorlati alkalmazása.

Mivel a múzeum a tanulás egyik színtere, megemlíteném, hogy alapvetően három tanulási kategóriát ismerünk (Benjamin Bloom):

- affektív tanulás - érzékek, érzelmek bevonása;
- kognitív tanulás - emlékezet, közvetkeztetés, információk szintetizálása;
- pszichomotorikus tanulás – alapja a készségek elsajátítása.

(Kőfalvi, Mészáros és Ónodi, 2009. 175. o.)

A múzeumban mindhárom forma számára sok lehetőség rejlik. A tevékenységi formák közül fontos kiemelni a kooperációt, mely a munka megosztását jelenti, ezáltal a siker közös lesz. Meghatározó még a motiváció, hiszen ez mindenképpen serkentő hatással van az emberre, s a cselekvéseket irányítja. Emellett fontos még a jelentőségteljeség, ami elengedhetetlen a múzeumi tanulásban, mert sokkal könnyebb azt megjegyezni, aminek jelentőséget tulajdonítunk. Így tehát a múzeumi foglalkozások jelentősége abban rejlik, hogy a munka során érvényesülnek pedagógiai alapelvek, mint pl.: koncentráció elve, nevelés-központúság elve vagy éppen a tudományosság elve.

2.1.2. A múzeumpedagógia története

Sokan úgy gondolják, hogy a múzeumpedagógia egy újszerű „találmány”, pedig régóta létezik, konkrétan az első múzeumokkal egyidős. A fogalmat csak az 1980-as években kezdték használni, de mint gyakorlati terület sokkal korábbi, mivel a múzeumok létrejötte óta jelen van, hiszen már akkor is el kellett látni az oktatási feladatok egy részét.

Az 1960-as évektől indult útjára Európában, s ez hatással volt Magyarországra is. 1975-ben alakult meg a Múzeumi Restaurátor és Módszertani Központ,⁴ mely a múzeumi tevékenységeket helyezte előtérbe. Egy évvel később jelent meg az első Közművelődési törvény, melyben elsőként írták le, hogy a múzeumlátogatók nevelése nem elhanyagolható, valamint, hogy az iskoláknak látogatást kell tenniük múzeumokban. 1995-ben új kezdeményezés indult, így újragondolták és újrafogalmazták a múzeumi pedagógia munkáját. Hazai szempontból 1999-ben kezdődött meg az egyetemi oktatás az ELTE Pedagógiai és Pszichológiai karán a múzeumpedagógusoknak. A képzés két éves, s heti két órában oktatják a hallgatókat. Megismerhetik a múzeumpedagógia fogalmát, történetét és gyakorlati alkalmazását, emellett tanulnak pszichológiát és pedagógiát is, hiszen ez az ő szempontjukból jelentős.⁵

Mára már több intézményben (Debreceni Egyetem Néprajzi Tanszék, Miskolci Egyetem Művelődéstörténeti és Muzeológiai Tanszék) is folyik oktatás, ám ezek inkább muzeológiai végzettséget adnak.

⁴ A Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenysége 1974-1975-ben:
<http://epa.oszk.hu/01400/01464/00013/pdf/075-098.pdf> (2014.11.15)

⁵ Múzeumpedagógiai szaktanácsadó - ELTE:
https://tanulmanyi.pk.elte.hu/sites/tanulmanyi.pk.elte.hu/files/dokumentumok/doktori_tovabbkepzes/muzeum_is_merteto.pdf (2014.11.29.)

2.1.3. Múzeumi foglalkozások

A különböző foglalkozások célja az oktatás, ám ez attól más, hogy a múzeumpedagógus megpróbálja élményszerűen levezetni az egyes foglalkozásokat, s így nagyobb nyomot hagyni a résztvevőkben.

A múzeumi foglalkozások jellemzői:

- lehet iskolai vagy iskolán kívüli tevékenység,
- alkalmanként jön létre és az önkéntesség az alapja,
- a foglalkozások jó része nem egymásra épül,
- több terület tudásanyagát foglalja magába egy-egy óra,
- közösségteremtő hatású (a feladatok megoldásához sokszor együttműködés szükséges),
- szemléltetés fontos szerepet kap,
- indukció (tapasztalattól eljutunk az elméletig) alkalmazása.

(Kőfalvi, Mészáros és Ónodi, 2009. 176. o.)

Ehhez társulnak a pedagógiai alapelvek, melyek közül már néhányat említettem. Jelentős, hogy alapvető elveket is alkalmaznak (önfegyelem kialakítása), s ehhez jönnek a tanuláshoz szükségesek (tárgyakból indul ki, az ismereteket egymásba kapcsolja, aktív részvételt igényel).

2.1.3.1. Típusai

A múzeumpedagógiát a foglalkozások sokszínűsége jellemzi, hiszen számos típusa ismert, amelyek közül kedvünkre választhatunk. Ezek iskolai (tananyaghoz kötődő) és iskolán kívüli (szabadidő eltöltése) kereteken belül is lehetőséget biztosítanak a múzeum használatára.

Első és lényeges típus a múzeumlátogatás. A múzeumba betérők más-más célokkal kereshetik fel az intézményt, mint pl.: szabadidő hasznos eltöltése, érdeklődés vagy éppen tanulás miatt.

Több fajtájai is ismert, hiszen a múzeumlátogatás történhet feladatokkal egybe kötve, előre meghatározott megfigyelési szempontokkal vagy tanári vezetéssel is. Alfajai közül a legjellemzőbb a csoportosan tett látogatás, ami általában iskolai keretek között működik. Itt hasznosulnak legjobban az alkalmazott pedagógiai elvek, hiszen itt kötődik a foglalkozáshoz az adott tananyag, melyet a pedagógusok együttesen állítanak össze, hiszen külön-külön teljesen eltérően adnák át a tudásanyag ezen részét.

Ez a típus 3 részből áll:

- előkészítés,
- múzeumlátogatás,
- értékelés.

Az előkészítés során rögtön fontossá válik az intézmények együttműködése, mivel a pedagógusnak fel kell készíteni a gyerekeket a látogatásra, a múzeum pedig felkészül az ő fogadásukra. Ebben a szakaszban fontos tisztázni az alapvető tudnivalókat (a látogatás célját és témáját, a foglalkozás idejét, múzeumi lehetőségeket). Az előkészítés résznek a célja, hogy a múzeumpedagógus jól fel tudjon készülni egy adott foglalkozásra témával, szemléltetőeszközökkel és feladatokkal.

Míg az előző folyamat többnyire az iskolákban történik, a múzeumlátogatás helyszíne már maga a múzeum épülete. Miután megérkezett a csoport, a diákok rövid tájékoztatást kapnak a foglalkozásról, ezután megismerhetik az intézményt, majd a tárlatot. Ám ez nem tekinthető hagyományos tárlatvezetésnek, hiszen csak a témát ismerik meg a gyerekek a könnyebb tájékozódás érdekében. A foglalkozás legfontosabb szereplője a múzeumi tárgy, erről szerezhetnek információt a résztvevők. Ezt lehetőség szerint kézbe is lehet venni.

A bemutatást követően jön a feldolgozás, mely történhet egyénileg, párban vagy csoportosan. Ez a rész teszi ki a foglalkozások nagyjából felét. Ekkor kerülnek elő a különböző eszközök (feladatlap, dramatikus játékok, puzzle). A foglalkozás tökéletes levezetése lehet az összegzés, vagy egy búcsú séta a múzeumban.

A harmadik rész elengedhetetlen része a múzeumlátogatásnak. Az értékelés már az iskolában történik a pedagógus segítségével. Ez történhet megbeszéléssel, beadandó kidolgozattal vagy kiselőadással, hiszen így fény derülhet arra, mennyire volt hasznos ez a program a gyermekek számára.

Ehhez a típushoz nagyon hasonló a múzeumi séta, mely során a résztvevők megismerkedhetnek magával a múzeummal és kiállításával.

További forma még a szakkör indítása, amihez hasonló a tábor szervezése. Ezeknek célja, hogy a jelenlevők önállóan szerezzenek ismereteket, s ezeket behatóbban is meg tudják vizsgálni, ám csoportos feladatokban is nagyfokú tapasztalatot szerezzenek, majd ezeket megfelelően tudják alkalmazni.

Jellemzőek még a játszóházak és a vetélkedők is, melybe már egészen kis kortól kezdve bekapcsolódhat a gyermek. Itt lehetőség nyílik akár tárgykészítésre is, mely maradandó emlék lehet.

2.1.4. Munkaeszközök

Az előzőekből jól kitűnik, hogy magának a múzeumpedagógiának négy fő eszköze van:

- kézbe vehető tárgyak,
- feladatlapok,
- manuális foglalkozás,
- és a szerepjátás.

A műtárgyak kézbe vétele hatalmas élményt nyújthat a látogatónak, mert így közelebbinek érezheti magát az adott tárgyhoz, vagy adott korhoz. Ám ez nagy veszélyeket is rejt, így a múzeumok sokszor egy másolatot készítenek, és azt használják a szemléltetéshez a műtárgyvédelem miatt.

A feladatlapok alkalmazása a legegyszerűbb és legfontosabb eleme a múzeumpedagógiának. Célja az ismeretek bővítése és a szórakoztatás. A múzeumi feladatlapok színessége és érdekessége célcsoportra szabadható, így ezek nem csak iskolai csoportnak, hanem családoknak és turistáknak is készülhetnek. Három típusba sorolhatók: vezető jellegű, ami a kiállítások menetéhez igazodva képeket rejt és feladatokat ad az adott részhez; játékos kereső, melyben a kérdésekre az látogatóknak maguktól kell megkeresni a válaszokat a kiállításhoz kötődően; és van a kreatív feladatlap, aminél a feladatokhoz alkotni és elemezni is kell a látottakat.⁶ A feladatok összeállításánál figyelembe kell venni a célcsoport életkorát és tudásuk szintjét, a témát és a foglalkozás idejét. A részfeladatok lehetnek egyszerűek (feleletválasztós, karikázós) vagy összetettek (rajzolás, párhuzamkeresős). Fontos, hogy a megoldások a helyszínen is elérhetők legyenek, ezzel biztosítva a folyamatos interakciót. Maradandó emlékként szolgálnak azok a tárgyak, melyeket múzeumi foglalkozás keretein belül elkészíthetnek a jelenlévők, s azokat haza is vihetik. Ezek a tárgyak lehetnek akár képek, könyvek, könyvjelzők és játékok is.

A drámapedagógia alkalmazása nagy segítség lehet, ha egyszerűbbé szeretnénk tenni a megértést, s növelni a képzelőerőt. Magyarországon a Magyar Mezőgazdasági Múzeum „*A tarisznyám tele van, szedd ki, ami benne van*” foglalkozása idején megismerkedhetnek a

⁶ Csesznák Éva: Múzeumpedagógiai ismeretek: http://skanzen.hu/files/19_csesznak_eva_-_muzeumpedagogiai_ismeretek_1.pdf (2014.12.04.)

látogatók a népszokásokkal, tájegységekkel és a különböző mesterségekkel, így hozva közelebb a múltat vagy a népi életet az emberekkel.

Csesznák Éva ekképpen szedte táblázatba, az előzőkben felhozott példákhoz igazodva, a múzeumpedagógiai tárgyi, nyomtatott és technikai eszközeit:

Az oktatás eszközeinek csoportosítása

Tárgyi	Nyomtatott	Oktatástechnikai eszközök
Demonstrációs eszközök, tárgyak	Tanári és tanulói segédletek	Szoftver és hardver
természeti tárgyak, gyűjtemények, műtárgymásolatok, metszetek preparátumok stb.	tanári kézikönyvek, módszertani segédletek, bibliográfiák, feladatlapok, kiállítás-ismertető katalógusok, atlaszok, olvasókönyvek, lexikonok	Szoftver: Archív felvételek, filmek, fotók, diák, számítógépes oktatóprogramok, CD-rom Hardver: számítástechnikai és audiovizuális technikai háttér, interaktív tábla

1. táblázat⁷

2.2. Könyvtár-pedagógia

A könyvtár-pedagógia egy sokszínű tudományterület, hiszen sokan és sokféleképpen foglalkoznak vele. A területet, mint minden oktató munkát tanterv szabályozza. Ez a 20/2012.(VIII.31.) EMMI rendelet, ezen felül pedig még a Nemzeti alaptanterv és a Kerettanterv. Ezek magukba foglalják a feladatokat, tevékenységeket, célokat, eszközöket.

A dolgozat szempontjából főleg a magyar vonatkozásokat, kutatókat vizsgáltam meg, de ezen belül is eltérő véleményekre bukkantam, melyet az alábbiakban fejtek ki bővebben.

⁷Csesznák Éva: Múzeumpedagógiai ismeretek: http://skanzen.hu/files/19_csesznak_eva_-_muzeumpedagogiai_ismeretek_1.pdf (2014. 12. 04.)

2.2.1. A könyvtár-pedagógia fogalma

A múzeumpedagógiához hasonlóan a könyvtár-pedagógia is egy interdiszciplinális terület. A fogalom meghatározása elég nehéz, hiszen alapvetően az eddigi szakirodalom inkább csak tapasztalatok alapján íródott, mintsem kutatások eredményei által. Többen is tettek kísérletet arra, hogy a definíciót meghatározzák. Ezeket Dömsödy Andrea szedte össze tanulmányában (2003). Zsolnay József az 1970-es években többféle jelentést fogalmazott meg, ebből néhány: „*A könyvtárosoknak a könyvtárakban folytatandó gyakorlati pedagógiai tevékenysége*” vagy „*Felölhelheti a nem könyvtári kultúrák közvetítőinek a könyvtárakra orientáló szemléletmódját és tevékenysége*”. Ugrin Gáborné is kísérletet tett a fogalom magyarázatára: „*A személyiségfejlődésnek a könyvtári tevékenység során felmerülő vagy az egyébként meglévő, sajátos pedagógiai kérdésekkel foglalkozó alkalmazott jellegű tudomány*”. Utoljára pedig megemlíteném Helena Radlinska tömör gondolatát: „*A könyvtár-pedagógia az a tudomány, amely a könyvtári nevelőhatások alapjaival és módjaival foglalkozik*”. A fogalom meghatározásokból látható, hogy a könyvtár-pedagógia a könyvtárban vagy könyvtári dokumentumokkal történik, melynek célja a tanítás és nevelés, ismeretbővítés, szórakozás. Hosszabb távú célja a könyvtárhasználóvá nevelés, azáltal, hogy a szolgáltatásokra és a könyvtárakra felhívják a figyelmet a különböző médiumokon (televízió, internet, rádió, újság) keresztül.

Bármennyire is sokféle ez a terület, többet nyújt, mint amennyit kiolvashatunk a kifejezésből.

2.2.2. A könyvtár-pedagógia története

A könyvtár-pedagógia Magyarországon az 1970-es években jelent meg, mint fogalom. Ekkor használták jóformán először a köztudatban, s olvashatták először az érdeklődők a szakirodalomban.

Eleinte olvasáspedagógiaként ismerhették meg, mára viszont ez a kifejezés jórészt az olvasástanítást jelenti, ám a könyvtár-pedagógiával kapcsolatban állnak.

Tulajdonképpen könyvtárhasználati ismeretnek is szokták mondani. Kovács Mária egy mondatban foglalja össze az alapvető feladatát: „*...a biztos könyvtárhasználói magatartás kialakítása, amelynek feltétele megfelelő színvonalú kommunikációs és információs kultúra, és az önművelés tevékenységének elsajátítása.* (Kovács, 2001. 7. o.)” Ennek fontossága csak a

20. század közepén merült fel, de mára már teljesen hétköznapivá vált az iskolás gyerekek könyvtárhasználati órára járása.

2.2.3. Könyvtári foglalkozások

A foglalkozásokat két nagy csoportra bonthatjuk: tanórától független rendezvények és az iskolai könyvtárhasználati órák.

A tanórától független programok közé tartozik:

- könyvtárbemutató, amin bárki részt vehet, de főleg iskolás csoportoknak ajánlják, ám nem kell hozzá különösebb aktivitás, de élményszerű és teljesen kötetlen;
- és bármilyen olyan rendezvény, amin önkéntesen vesznek részt az érdeklődők, így lehetnek előadások vagy irodalmi műsorok is, melyek egy vagy több alkalomra is szerveződhetnek.

Tanórától független foglalkozások közül kiemelném a biblioterápiát. Eredetileg amerikai és angol nyelvű szakirodalom ír róla először, de már korábban magyar feljegyzések is születtek arról, hogy a testi és lelki betegek gyógyulása gyorsabb volt különböző művek hatására.

A biblioterápia legkiemelkedőbb magyar szakembere Bartos Éva, akinek több mű (Segítetett a könyv a mese: Vallomások életről, irodalomról, olvasásról; A könyv, az olvasás, az irodalom terápiás alkalmazása) is fűződik a nevéhez ezzel a témakörrel kapcsolatba. Definíciója ekképpen fogalmazható meg: „a személyes problémák megoldásának segítése irányított olvasással”(Katsányi és Nagy, 2005. 80.o.). Célja, hogy az olvasott mű által öröm töltse el az ember lelkét, s elfeledtesse a hétköznapi gondokat.

A könyvtárhasználati órákon már a tantervi előírásokhoz kell alkalmazkodni. Ezeket többnyire a könyvtárpedagógusnak kell tartania a könyvtárban. Az óra témáját többféleképpen ki tudjuk választani, mint pl.: tantárgyhoz kapcsolódóan, aktualitása miatt, célcsoportnak megfelelően vagy éppen nevelő hatása miatt.

2.2.4. Módszerek

Többféle módszer létezik a könyvtár-pedagógiában, ám a legfontosabb és legegyszerűbb a könyvtárhasználat, és az erre épülő megoldani kívánt feladatok adása.

A használóképzés, mely hasonló a könyvtárhasználatához, a könyvtárak rövid bemutatását takarja. Az intézmény háromféleképpen állhat az olvasó rendelkezésére: segíthet a könyvtárhasználatban, a dokumentum használatában és használhatja helyettük a különböző információs szolgáltatásokat. A szintek közül az elsőt mindenhol alkalmazni kell akár élő szóban, akár előadás keretében, vagy akár kiadványokkal és szóróanyagokkal.

Modern felfogás, miszerint a tanulókat be lehet vonni a könyvtár mindennapi életébe. Ezen programok keretében a tanulókkal együtt gyarapíthatják az állományt, rendszerezhetik a dokumentumokat vagy honlapot is készíthetnek a közgyűjtemény számára. Ezek a feladatok mind aktuálisak, hasznosak és élményszerűek a diákok számára.

A módszerek felsorolása igen hosszú lenne, de megpróbálok néhányat kiemelni, amik a leginkább megjelennek a könyvtárban:

- *Kézműves foglalkozás*, mely inkább gyerekeknek szól. Bárhol megszervezhető, de a legjobb helyszín a gyerekkönyvtár. A könyvtárhoz kapcsolódhat témájában (irodalmi alak), hangulatában (zenehallgatás), eszközökben (origami könyv). A szakszerű segítség által a sikerélmény elmaradhatatlan.
- *Író-olvasó találkozón* bárki részt vehet, legyen az gyerek vagy felnőtt. Ezeket legtöbbször a könyvtár központi helyére (rendezvényterem) szervezik, ahova a legtöbb ember beférhet. Ez a típusú rendezvény, ahol az emberek közelebb kerülhetnek kedvenc alkotójukhoz, ahol szabadon kérdezhetnek, ahol önfeledten érezhetik magukat egy jó társaságban. Jellemző, hogy az adott szerzőtől felolvasást is hallhatunk, vagy szabadon kérdezhetjük őket. Kifejezett célja a találkozóknak, hogy a különböző írók és költők mint hétköznapi emberek jelenjenek meg a látogatókkal szemben.
- *Meseolvasáskor* is fontos a nyugodt légkör, amit leginkább a könyvtár épülete adhat meg. Ez az a módszer, mely a

legrégebbi, és amit a leginkább alkalmaznak, hiszen ez bármely korcsoportot be tud vonzani a könyvtárba. A foglalkozás alapeleme a felolvasás, mesemondás. Itt a személyiségfejlesztés jelenik meg célként, ám alapozó tevékenységként is jó használni már a korai szakaszokban.

- Utolsóként a *vetítést* említeném meg. Ez mára már teljesen természetessé vált az adott informatikai fejlettségnek köszönhetően. Maga a vetítés még nem feltétlen könyvtári foglalkozás, viszont ha témájában kötődik magához a könyvtárhoz, vagy utána közös feldolgozás következik, akkor már hasznos, és tekinthető könyvtár-pedagógiai tevékenységnek. Fontos, hogy az előkészületek során tisztázzuk, hogy milyen műfajban (mese, játékfilm, dokumentumfilm) fogunk vetíteni a látogatóknak, és hogy a filmnek legyen mondanivalója.

2.2.5. Eszközök

A könyvtár-pedagógiában megjelenő eszközök közt megemlíthető maga a könyvtár is, másrészt a különböző nyomtatott segédletek. A könyvtárban elhelyezett dokumentumok a felhasználói kör szerint alakítandók, hiszen egy iskolai könyvtárban nagyobb példányszámú kézikönyvek, segédletek szükségesek. Az ide tartozó anyagok bármely tantárgy tanításánál használhatók, így könyvtárhasználati órán is alkalmazhatók.

Nyomtatott segédletek: könyvtári kisokos, illusztrációk, tankönyvek. Minden egyes dokumentum a használók javára van, hiszen a kisokosból pl. megismerhetik a könyvtár részeit és állományát. Az illusztrációk és képek a vizuális felismerést segítik elő. Jól szemléltetnek, áttekinthetőek és könnyen használhatók. Tankönyveket nem igazán szeretnek a kezükbe venni a gyerekek tanórán kívül, így fontosak az olyan kiadások, melyek jól illusztráltak, van benne kislexikon és különböző mutatók, amik elősegítik a könnyebb és hatékonyabb tanulást. Jó, ha a szerzők különféle érdekes feladatokat is elhelyeznek egyes oldalakon, ezzel is elősegítve a máskor nehézkes gyakorlást.

2.2.6. Példák a könyvtári foglalkozásokra

Kiskönyvtáros Kör... Régi, de jól megvalósult könyvtár-pedagógiai tevékenység, amely nagyon jó példaként szolgálhat bármely könyvtárosnak vagy érdeklődőnek.

1986/87-et írunk. Előzmények nem voltak, csak érdeklődő kisgyerekek, akiknek felkeltette a figyelmét a könyvtári munka sokfélesége. A kicsik mindössze 3. és 4. osztályosok, de ők 14-en végigvitték elhatározásukat, sőt kiálltak maguk mellett. Nem hagyományos szakkörrel beszélünk, hanem egyfajta klubról, melynek a vezetője az iskolai könyvtáros lett. Célok, amiket véghez szerettek volna vinni:

- megismerni alaposabban a könyvtárat,
- részt venni a különböző könyvtári munkákban,
- szépirodalmi műveket megismerni,
- az olvasási élményt megosztani egymással.

A pedagógiai célkitűzések között említhető az értékes irodalom ajánlása, értékrend kialakítása, könyv- és könyvtári ismeretek bővítése, kreativitás fejlesztése és irodalmi ízlés formálása.

Az iskolában és rendezvényeken is számos alkalommal részt vettek és voltak aktuálisan adódó feladatok is, amiket meg kellett oldaniuk. Indultak pályázatokon, melyen nagyon szépen szerepeltek, indítottak mesemondó versenyt, melyet ők bonyolítottak le, s felköszöntötték a női dolgozókat is Nőnap alkalmából saját készítésű ajándékkal.

Ám, nemcsak a könyvtár érdekelte őket, hanem az olvasás és a szépirodalom is, így egyfajta könyvbarát körként is működött a klub. Ezeken a foglalkozásokon a különböző olvasásélményeiket beszélhették meg és ajánlhattak is egymásnak regényeket vagy novellákat.

A fő céljuktól persze nem tántorodtak el, így részt vettek a könyvtári munkafolyamatokban is. Az olvasószolgálati munka során kapcsolatba kerülhettek az olvasókkal, tájékoztatást adhattak a látogatóknak, s visszavehették a dokumentumokat is. A feldolgozó munkába is belekóstolhattak, így bélyegezhették és ragaszthatták a könyveket, valamint ellenőrizték az olvasók adatait is, hogy mennyire felelnek meg azok a valóságnak.

Működési formájuk két csoportra bontható: egyéni, ami során ügyeletet vállalhattak, és csoportos, ami kirándulásokkor és rendezvényekkor volt hasznos.

Ápolták hagyományaikat is, melyek végig követték tevékenységüket. Voltak évnyitó foglalkozásaik és a jeles ünnepeket (Mikulás, Karácsony, Húsvét) is megünnepezték.

Eddigi eredményeiket Nagyné Falucskai Anna fogalmazta meg ekképpen: *„A Kiskönyvtáros Kör az iskolai élet jelentős tényezőjévé vált intézményünkben (...) jelentősen emelkedett a könyvtár látogatottsága, nőtt az érdeklődés a könyvtár szolgáltatásai iránt. Így jelentős könyvtári élet alakulhatott ki az iskolában. A legnagyobb személyiségformáló hatást természetesen saját tagjaira tette és teszi a kör.”* (Nagyné, 1995. 156-178. o.)

Jövőjüket tekintve további célok fogalmazódtak meg. Elsődleges terv között szerepelt, hogy kirándulást tegyenek nagyobb könyvtárakba is, mint pl. az Országos Széchényi Könyvtárba vagy a Debreceni Református Nagykönyvtárba.

Itt jelenik meg a következő példám. A Debreceni Református Kollégium Nagykönyvtára nem csak szívemhez, hanem lakóhelyemhez is jócskán közel van, hiszen Debrecenben élek, s az egyetem közelsége miatt, beiratkozott olvasó és könyvtárhasználó vagyok.

A foglalkozásoknak nagy múltjuk van, hiszen maga a könyvtár is hosszú ideje létezik. A programok helyszíne a könyvtár kutatóterme, aminek már a hangulata is nagyon jó alapként tud szolgálni az ott tartott órákhoz nagy történelmi múltja miatt. Az iskolai és iskolán kívüli rendezvények mellett sokszor családoknak is szerveznek programokat, erre jó példa a különböző író-olvasó találkozók vagy éppen a Kaláka-együttes látogatása, melyről a könyvtár honlapján is találhatunk információkat és képeket, mely megmutatja, hogy milyen jó hangulatban zajlanak ezek az összejövetelek.

Az általános- és középiskolások számára létrejött könyvtárhasználati órákat a könyvtáros tartja. Ahogy az előzőekben is olvastuk, ezek tantárgyakhoz kötöttek, vagy előre megbeszélt témákhoz, ami kötődik a tananyagi előírásokhoz, így többségében irodalom, történelem, helytörténet és természettudomány kerül elő.

2.3. A két terület összevetése

Dolgozatom témáját tekintve elkerülhetetlen, hogy a két tudományterületet összevegyem. Ehhez saját készítésű ábrákat használtam (1. és 2. ábra), amelyeken sorra vettem a különbségeket és hasonlóságokat.

2.3.1. Különbségek

Elsődlegesen az eltérő vonásokat következtettem ki a két terület megvizsgálása után. Nem sok eltérést találtam, ám ez dolgozatom esetében nem is baj, hiszen bizonyíték lehet arra, hogy a múzeumpedagógia és a könyvtár-pedagógia módszertana közel áll egymáshoz, így az ugyanúgy alkalmazható könyvtárakban, mint múzeumokban.

Az 1. ábrán látható az eltérések felsorolása:

1. ábra

A könyvtár-pedagógia és múzeumpedagógia különbségei

Az ábrán kiemelném a színezett metszet részt, hiszen dolgozatom szempontjából ezen a területen van a hangsúly, így lehetne a neve múzeumpedagógia a könyvtárban is. Erre a pontra a következőkben fogok kitérni.

2.3.1.1. Személy

A két terület hasonló szakembert kíván, ám elnevezésükben és képzésükben mégiscsak eltérés fedezhető fel. A könyvtárban levő hozzáértő szakembert könyvtárpedagógusnak vagy könyvtárostánárnak hívjuk. Ide tartoznak azok a könyvtárosok is, akik más típusú könyvtárakban pedagógiai tevékenységeket végeznek, ám mégiscsak elsődleges szempont, hogy a pedagógus könyvtári kompetenciával és pedagógiai végzettséggel is rendelkezzen. Szükséges tulajdonságok: türelmesség, ügyesség, hozzáértés, segítőkészség, empátia.

Fontos, hogy naprakész legyen a könyvtáros, hiszen folyamatos változáson megy át ez a foglalkozás is a technikai fejlődéseknek köszönhetően.

A képzést mára már több felsőoktatási intézmény is biztosítja pl.: Pécsi Tudományegyetem.

A múzeumi dolgozók képzése egyetemi főszakokon (néprajz, irodalom, természettudományok, zene stb.) működik, s a muzeológiát vagy múzeumpedagógiát emellé lehet felvenni. A múzeumpedagógiai szakirány elsőként az ELTE-n jelent meg 1999-ben. Itt a Pedagógiai és Pszichológiai Karon hallgathatják a diákok a különböző órákat. További egyetemek, ahol tanulható még: Debreceni Egyetem, Kaposvári Egyetem, Pécsi Tudományegyetem. Nagy hangsúlyt fektetnek a gyakorlati képzésre, de az elmélet is hangsúlyos, így megtanulhatják a hallgatók a múzeumpedagógia történetét, fogalmát, s hallgatnak pedagógiai alapismereteket is. Mindezek biztosítják a szakképzett dolgozókat, akik így hatékonyan, profin tudják művelni saját munkakörüket.

2.3.1.2. Helyszín

A fogalmakból is látható, hogy különbség van a foglalkozásoknak otthont adó intézményekben is. Bár mindkét közgyűjtemény épülete egyszerű, nyugodt és biztonságot nyújt, ám mégis vannak eltérések, és nem csak az elnevezésben. A múzeumpedagógia színtere a múzeumi épület, ahol többek között megtalálható egy nagyobb aula, kiállítóterem, ruhatár. A könyvtár pedig otthont ad a könyvtár-pedagógiai foglalkozásoknak, ám ez abban különbözik a múzeumtól, hogy itt megtalálható egy nyugodtabb helyiség, ez az olvasóterem. Itt az emberek csöndben olvashatnak, tanulhatnak vagy kutathatnak, és nem zavarja őket senki, hiszen itt ez a szabály. Erre egy múzeumban nincs lehetőség, viszont itt is megoldott egy esetleges „óra” megtartása nyugodtabb körülmények között.

2.3.1.3. Rendelkezésre álló eszközök

A könyvtárakban többnyire csak könyvtári dokumentumok (könyvek, folyóiratok, kották, CD-k stb.) találhatók meg, így csak és kizárólag ezeket tudják hasznosítani egy pedagógiai foglalkozáson szemléltető eszközként. Míg a múzeumokban könyveken, újságokon, CD-ken kívül számos tárgyi emlék is helyet kap, így a múzeumpedagógus nagyobb térhez jut, hiszen a foglalkozás menetét sokkal szabadabban meg tudja szervezni, hiszen a szemléltetőeszközök

széles tárháza mutatkozik meg. Ezáltal a látogatók is jobban vizualizálni tudják a felhozott témát, s az emlékképek is jobban megmaradhatnak bennük.

2.3.1.4. Óravázlat

Bár az ábrán nem szerepeltetem, mert kis mértékben van jelentősége, ám fontosnak tartottam ezt is összehasonlítani. A két óraterv összevetésének szempontjai: azonos korosztály (6. osztályosok), téma (középkori város), és idő (1-1,5 óra), így a vizsgálódás eredménye pontosabb képet mutat. Zsoldos Jánosné összegyűjtött óratervei (2000, 2001a) nagy segítséget nyújtottak a munkámban

A múzeumi program:

- Téma bővebben: középkori életmód, városok.
- Eszköz: a középkori gyűjtemény, gótikus kiállítás tárgyi elemeinek megtekintése (festmények, szobrok).
- Módszer: viseletek lerajzolása színes eszközökkel, vagy szobor mintázása agyagból.

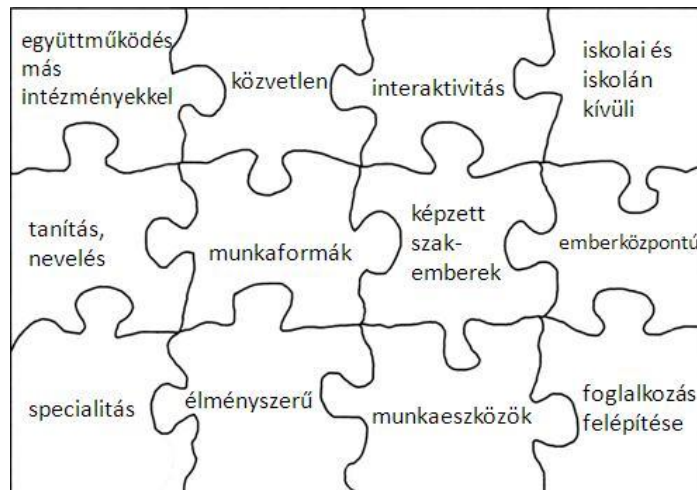
A könyvtári program:

- Téma bővebben: középkori városi élet.
- Eszköz: lexikon, szótár, enciklopédia, katalógusok.
- Módszer: alapismeretek ismétlése, tájékozódás a könyvtárban, anyagok gyűjtése a különböző segédkönyvekből, majd feladatlap kitöltése.

2.3.2. Hasonlóságok

Az összehasonlítás második pontjaként szeretném ismertetni a múzeumpedagógia és a könyvtár-pedagógia párhuzamait. Ehhez egy újabb ábrát készítettem, mely olyan egyezéseken alapul, mint pl.: közös tulajdonságok, a dolgozók képzése, a munka menete stb.

Észrevételem szerint a hasonlóságok a következők:

2. ábra

A két pedagógiai terület hasonlóságai

- együttműködés más intézményekkel (iskolákkal és egymással is ápolni kell a kapcsolatot a hatékonyabb munkáért),
- iskolai és iskolán kívüli tevékenység is lehet (tanórai, szabadidős tevékenységek),
- cél a tanítás, nevelés (tapasztalati tanulás kerül előtérbe),
- képzett szakemberek (hozzaértő dolgozók alkalmazása),
- foglalkozások felépítése (tananyag figyelembevétele, témaválasztás, feladatok megfogalmazása, aktivitás, szemléltetés, önálló ismeretszerzés, értékelés).
- közvetlenség (a résztvevők jelen vannak, és azonnali visszajelzést kapnak a pedagógustól),
- interaktivitás (a jelen lévőkkel való interakció fontossága),
- munkaformák (szakkör, vetélkedő, vetítés, tábor, játszóház, intézménybemutató),
- munkaeszközök (feladatlapok, szerepjáték, manuális foglalkozás, kézbe vehető tárgyak),
- emberközpontúság,
- specialitás (hátrányos helyzetűeknek [vakok, hallássérültek, szociálisan hátrányosak] is egyedi foglalkozások kialakítása),
- élményszerűség (különleges, érdekes foglalkozások készítése a jobb hatásért és a kellemesebb időtöltésért).

Az összehasonlítás során megfigyelhettük, hogy bár elvétve akad egy-egy eltérő vonás, ám kijelenthetem a hasonlóság jócskán több, mint amit vártam volna.

Olyan alapvető közös tulajdonságok kerültek felszínre, melyekre például egyik szakirodalomban sem találtam, ám mégis közelebb visznek a dolgozat céljához.

3. Múzeumpedagógiai a könyvtárban

„Mi könyvtárosok – minden könyvtártípusban –azon vagyunk, hogy megmutassuk, mire lehet használni azt a sokféle kincset –a térképtől a plakáton át természetesen az elektronikus információhordozókig –, amelyek segítségével diákjaink többet tudhatnak meg mindarról, amit a tankönyvek és az iskolai órák megmutathatnak történelmünkől, hagyományainkból.”⁸

Hock Zsuzsanna könyvtárostanárr és közoktatási szakértő fogalmazta meg véleményét az Országos Széchényi Könyvtárban folyó pedagógiai programról. Dolgozatom szempontjából ez a kijelentés helyt áll, hiszen helyesen írja le a könyvtárosok és a könyvtár szerepét, s ezzel elő is készíti a múzeumpedagógia fontosságát ebben a közgyűjteményben.

3.1. Problémafelvetés

Korábban nem olvastam és hallottam olyan szakirodalmat, ami ilyen szemszögből világítaná meg a közgyűjtemények pedagógiai programjait.

Fenn áll a kérdés, hogy miért más ez, mint a múzeumi foglalkozások?

Mert jelen esetben maga a könyvtár helyszíne és eszközei is felhasználhatóak, így szélesebb távlatot nyitva az oda látogatók előtt. Valamint jó alkalom ahhoz, hogy a közgyűjtemények mind jobban kibontakozhassanak egymás segítségével.

Sajnos külön foglalkoznak könyvtár-pedagógiával, s külön múzeumpedagógiával. Viszont az előzőekben olvasható hasonlóságokból kifolyólag én próbát szeretnék tenni a bizonyításra, amivel bemutathatnám mennyire összeolvadt a két terület, s azok milyen valójukban jelennek meg. Itt a hangsúlyt a múzeumpedagógia könyvtárban való megjelenésére helyezném.

3.2. A vizsgálódás módszere és céljai

Az elmúlt időszakban számos foglalkozást tekintettem meg különböző könyvtárakban és múzeumokban a városomon belül. A foglalkozásokat objektív és szubjektív szempontból is próbáltam követni egyszerre, így mindamellet, hogy mint résztvevő is jelen voltam, külső

⁸ Hock Zsuzsanna: Mire való a könyvtár?: <http://www.oszk.hu/sites/default/files/Mire-valo-a-konyvtar.pdf> (2014. 12. 11.)

szemlélőként pedig próbáltam jegyzetelni, fényképezni a folyamatokat, résztvevőket. Saját tapasztalat, a kézzel fogható bizonyítékok és jegyzeteim által később is vissza tudtam gondolni az ott töltött órákra. Ezek által tudtam felállítani a különbségek és hasonlóságok listáját, s ezáltal figyelhettem meg az egészen apró kis folyamatokat, amik a szakmai és pedagógiai oldalt is sejtetik a színpalak mögött.

A foglalkozások során volt alkalmam beszélgetni a résztvevőkkel és a pedagógusokkal, és büszkén kijelenthetem nagyon sok pozitív gondolatot kaptam válaszként.

3.3. A vizsgálódás eredményei

Az elemzés folyamán több példát is találtam, melyekre egyenként ki fogok térni. Észrevételem szerint főleg olyan könyvtárakban van jelen napjainkban a múzeumpedagógiai, ahol történelmi gyűjteményre is bukkanhatunk egyaránt. Megpróbáltam őket megvizsgálni: programokat, módszereket, eszközöket. Igyekeztem feltárni a könyvtárak összes meglévő tevékenységeit. Sikerült találnom meglévő foglalkozásokat, sőt folyamatosan újabbakra bukkantam, így itt már egy bővebb listát láthatunk.

3.3.1. Országos Széchényi Könyvtár

A magyar nemzet könyvtára a legtokéletesebb példa a dolgozatom számára, hiszen itt maga a program is múzeumpedagógiaként szerepel. A könyvtár több milliós gyűjteménye nagyon jó alapot biztosít a történelem darabjainak megismeréséhez kicsiknek és nagyoknak egyaránt. A foglalkozások interaktívak, élményszerűek és lehetnek iskolai vagy iskolán kívüliek is. Ezeket szakemberek viszik végig, a résztvevők aktivitása pedig elkerülhetetlen. A programoknak a könyvtár ad otthont. A következőkben bemutatok néhány könyvtárat, ahol megvalósult a program, és sikert sikerre halmozva viszik végig elképzelésüket a gyűjtemények.

3.3.1.1. Példák a könyvtárban tartott múzeumi foglalkozásokra

Mint Magyarország legnagyobb és legértékesebb gyűjteményével rendelkező könyvtár 14 interaktív programmal büszkélkedhet. Ezek a foglalkozások különböző témájúak, ám céljuk ugyanaz: a tanítás. A témák kapcsolódhatnak tantárgyakhoz (zene, irodalom, történelem,

földrajz), de lehetnek csak érdekességük szerint is izgalmasak. Néhány foglalkozás címe, amik leginkább iskolás csoportoknak ajánlottak:

- „Muzsikusélet,
- Hogyan mosható a papír?,
- Muzsikusélet,
- Anyám tyúkja,
- Mindennapok történelme,
- Térképezd fel a városod!,
- A kulisszák mögött.”⁹

Ezekon kívül még számos állandó jellegű múzeumpedagógiai foglalkozás van. A különböző témák eltérő korosztályoknak ajánlottak. Az átlag korcsoport viszont főleg iskoláskor (5-8. és 9-12. évfolyam között), hiszen ekkor ajánlatos megalapozni az újabb és újabb tantárgyakat, s ez a leghatékonyabb módszerek egyike.

3.3.2. Debreceni Református Kollégium Múzeuma és Könyvtára

A Református Kollégium Múzeuma és Könyvtára bár nevében külön álló rész, ám sokszor együttesen említjük őket, hiszen a könyvtár kiállítóterme a múzeum részeként látogatható. A két gyűjtemény összekapcsolódik. A különbség a dolgozóknak és különböző gyűjteményi részekben mutatkozik meg. S ezek által fonódik össze a pedagógiai program az intézményen belül, hiszen múzeumpedagógiai foglalkozások sokaságát tarthatják a kiállítóteremben, ahol főleg történeti gyűjtemény látható pl.: Mohács előtti oklevelek, Biblia-gyűjtemények, értékes térképek. További programok pedig a könyvtár olvasótermében voltak/vannak megtartva. A könyvtári órák főleg irodalom és történelem témakörben szerveződnek, iskolán kívüli tevékenységként pedig a könyvtárhasználati órákat említhetjük meg.

A Debreceni Kollégium több évszázada (1538 óta¹⁰) működik, s létrehozása is az oktatással függ össze.

Ma nyilvános könyvtár, így nyitva áll a város és a térség lakosai számára.

Az ide látogatók, legyenek kicsik vagy nagyok, mindig találhatnak nekik való elfoglaltságot, hiszen a programok széles palettája eléjük tárulhat.

⁹ Országos Széchényi Könyvtár: http://www.oszk.hu/muzpedfogl/muzeumi_foglalkozasok_osszes (2014. 11. 11.)

¹⁰ Református Kollégium Nagykönyvtára: <http://silver.drk.hu/hu/tortenet> (2014.11.11.)

3.3.3. British Library és Múzeum

Anglia nemzeti könyvtára eleinte a British Múzeum által működött, csak 1973-ban váltak külön. Gyűjteménye jelenleg több, mint 150 millió dokumentum (könyv, periodika, hanganyag). Az állomány több épületben van elhelyezve nagysága miatt, s ez évről-évre egyre csak nő.

A múzeum a világ egyik leghíresebb és legnagyobb gyűjteménye, mely főleg kultúrával és irodalommal foglalkozik. 1753-ban alapították meg, s mára kb. 13 millió tárgy található meg itt. Jelentősebb leletek: múmiagyűjtemény, Rosette-i kő és jó pár ékirásos gyűjtemény.

Ami a pedagógiai programot illeti igen széles és a választék is nagy. Felnőtteknek tárlatvezetések és előadások vannak. Sokkal kidolgozottabbak a foglalkozások az iskolások számára, mint hazánkban, ami segítség a tanítóknak az önálló múzeumhasználatához- és bemutatáshoz. A British Museum őstörténeti, ókori, időszi kiállításai ingyenesek, ezért a látogatottság is igen magas arányú. Továbbá pozitívum, hogy a könyvtárba a belépés a hét minden napján megtehető.

Bár a British Libraryt sajnos még nem láttam, de korábbi ismereteim alapján és a honlapon tájékozódva számos programot mutatnak be, amiből választhatnak a könyvtár iránt érdeklődők:

❖ Iskolásoknak

- nyelv és irodalom (írók, költők megismerése),
- történelem (különböző korok történelme – viktoriánus, barokk),
- művészet (testek ábrázolás, technikák, művészettörténet),
- térképészet (ismerkedés a térképekkel és a jelekkel)
- könyvkészítés (a gyűjtemény megismerésének alapján);

❖ Családoknak

- ismerkedés a könyvtárral (gyűjtemény ismertetése, könyvtár bemutatása) – ehhez egy kis, színes füzetet kapnak a látogatók, amiben instrukciók és információk vannak leírva, melyeket követhetnek, s így élvezhetőbbé válik az ismerkedés;

- ❖ Tanároknak
 - továbbképzések,
 - konferenciák.

S így fonódik össze a két intézmény gyűjteménye, hiszen közös múltuk és foglalkozásaik folyamatos kapcsolatot kívánnak.

3.3.4. Múzeumpedagógia könyvtárosokkal

Az eddigi példák egyazon könyvtárban léteznek és működnek. Ám van, amikor maga a tevékenység köti össze a múzeumokat és könyvtárakat, illetve a nem is olyan különböző foglalkozásokat. A széles paletta kínálatát tehát bővítsük tovább, s ismerjünk meg egy új kezdeményezést.

Debreceni Református Nagykönyvtár, a Modem és a Déri Múzeum együttműködése által jött létre a Tesz-vesz múzeumi nyári tábor gyermekeknek múzeumpedagógusok és könyvtárosok összefogásával. Ezen 20 gyerek vett részt, két könyvtáros a Kollégium Nagykönyvtárából, a MODEM és a Déri Múzeum múzeumpedagógusai, valamint egy önkéntes hallgató is, aki végig követte a hét eseményeit, és segítette a szakemberek munkáját. A tábor, mely öt napig tartott számos szórakozási lehetőséget kínált az ott részt vevő gyerekeknek. Minden nap egy-egy intézményt látogattak meg a közreműködők közül, amire a múzeumpedagógusok készültek fel. A Nagykönyvtárban tárlatvezetés (*1. illusztráció*) és könyvtárlátogatás után, a hallottak alapján, óriás társasjátékot játszhattak (*2. illusztráció*), amit nagyon élveztek. A két múzeumban pedig a kiállítások megismerése mellett kézműves foglalkozásokon vettek részt, mely során életnagyságú babát rajzoltak, ásatáson vettek részt és nagy élvezettel egy rajzfilmet és csináltak. A gyerekek étkezése minden napra megoldott volt, így már csak élvezniük kellett az együtt töltött pillanatokat. Ehhez a sikerhez megadatott egy jó és együttműködő csapat, sok gyerek, akik interaktivitásukkal garantálták a jó szórakozást és az intézmények páratlan összefogása, mely megmutatja, hogy nem is olyan különböző a két terület.¹¹

¹¹ MODEM: <http://www.modemart.hu/?component=programok&id=6281357651> (2014. 11. 11.)

1. illusztráció

Tárlatvezetés a Nagykönyvtár kiállító termében

2. illusztráció

A tudás játékos alkalmazása

3.3.5. Sikerek

A múzeumpedagógia megismerése után, kijelenthetjük, hogy ez a terület sikeresen helyt áll és egyre több intézményben *terjed*, hiszen a felhozott példák, bár nem teljes a paletta, széles kínálatot mutatnak, melyből az emberek talán nem is győznek választani.

A *képzés terjedése* is pozitív tulajdonság, hiszen minél több szakembert képezünk, annál tovább jelen lehet a közgyűjtemények részében a pedagógiai foglalkozás. Az eddig említett Debreceni Egyetem, ELTE és Miskolci Egyetem mellett további felsőoktatási intézményekben indult az elmúlt időben képzés:

- Kodolányi János Főiskola – múzeumi mediáció és menedzsment,
- Nyugat-magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Kar – múzeumpedagógia tanítására felkészítő,
- Debreceni Református Hittudományi Egyetem – múzeumpedagógus.

Bár az elnevezés sokszínű, de a tanulandó anyag mennyisége és minősége nagyban hasonlít az intézményekben. Tehát a folyamatos szakember pótlás nagyon jó úton halad afelé, hogy minél jobban fejlődhessen a múzeumpedagógia.

A *személyiségfejlesztés* hatás elmaradhatatlan olyan szektorban, melyben a pedagógia nagy szerepet játszik, s ahol az emberekkel folyamatos kapcsolat tartandó fenn. A változatos rendezvények, a sokféle foglalkozások kézügyesség fejlesztésre, önművelésre, tanulásra tökéletesen alkalmasak, így nyújtva az embereknek hétköznapi tanulást szórakozással megfűszerezve. Mivel ezeknek a módja lehet egyéni, de akár csoportos is, így a *közösségteremtő* hatása is megemlíthető.

Végül az intézmények együttműködése elkerülhetetlen a tökéletes foglalkozások kialakításának érdekében, hiszen a múzeum és könyvtár eltérő célokat és tevékenységeket is megfogalmazhat, melyek együttes erővel még erősebben hatnak a résztvevőkre. Mivel mindkettő közgyűjteményi forma, ezért közös tulajdonságaik miatt már régóta kapcsolatban állnak egymással, hiszen néhol a könyvtár a múzeum részeként működik, és fordítva. Az együttműködés érdekében hozták létre a „*Közgyűjtemények az oktatásért*” című projektet is

2013-ban. Ezen belül a Trefort program mondja ki, hogy „az *oktatási és kulturális terület között erősíteni kell a párbeszédet*”¹², hiszen ezzel segítik annak fejlődését.

3.3.6. Múzeumpedagógia a könyvtárban marketingje

Ahhoz, hogy a múzeumpedagógia marketingjét boncolgatni kezdjük, tisztáznunk kell a szó fogalmát. Akkor beszélünk marketingről, amikor az intézmény fejlesztése és népszerűsítése érdekében a marketingeszközök széleskörű használata elfogadott. Jelen dolgozatban is ilyen értelemben teszek említést róla, hiszen megpróbálok új és más stratégiát kitalálni, hogy a sikerek tárháza bővíthető legyen a terület térhódítása által.

A marketing jellemzői

	Marketing
Tevékenysége	A termékeknek, szolgáltatásoknak piacot épít
Célja	A szervezet gazdasági érdekéből a fogyasztók igényeinek kielégítése
Célcsoportja	Fogyasztó
Hatása	A szervezetet piacorientálttá teszi
Helye a szervezetben	Az irányítási funkciók egyike. A marketingtervezőhöz tartozik.

2. táblázat (Mikulás, 2005. 401. o.)

A 3. ábrán láthatjuk, hogy a marketing összetettsége által a tervezés hosszú folyamat, hiszen magába foglalja a

- tervezést, melyben elemezhetjük a gyengeségeket, erősségeket, fogyasztók megoszlását, valamint, hogy hova szeretnénk eljutni;
- megvalósítás az eszközök módját foglalja magába;
- ellenőrzés folyamata alatt a változtatások mikéntjét kell számba vennünk;
- végül az ellenőrzésnél meg kell figyelnünk, hogy eljutottunk-e a kitűzött célig.

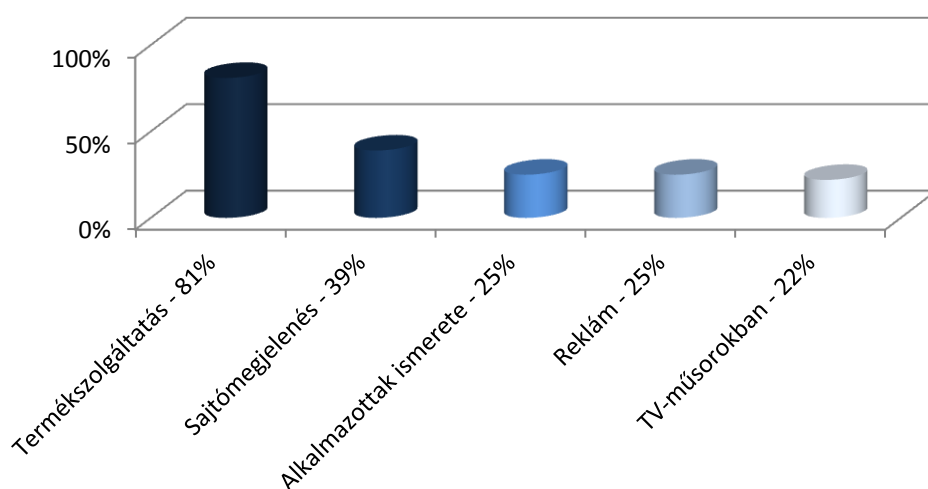
¹² Sörényi Edina: Közgyűjtemények az oktatásért:

http://epa.oszk.hu/01300/01367/00214/pdf/EPA01367_3K_2013_06_08-16.pdf (2014.11.04.)

Az alapvető célom, hogy a múzeumpedagógiát ne csak főleg történeti gyűjteménnyel rendelkező könyvtárakban alkalmazzák, hiszen maga a könyv is rengeteg élményt és felfedezni valót nyújt, különösen a régi és értékes művek, melynek lapjai is magában rejtik a múltat.

A múzeumpedagógia alapvetően emberközpontú, így az érdeklődők illetve elérhető célközönség tetszését kell megnyerni. Az eszközök melyekkel megvalósítható, az imázsbecsélyező tényezők (sajtómegjelenés, reklám, alkalmazottak ismerete, TV-ben megjelenés, termékszolgáltatás), hiszen az emberek ez által ismerkedhetnek meg a múzeumpedagógiai tevékenységgel. Megoszlásuk a 4. ábrán figyelhető meg. A grafikon egy USA-beli felmérés, s döbbenetemre nem a médiumok az alapvető tényezők, hanem maga a szolgáltatás, ami a kommunikáció minőségének fontosságát jelenti. A diagramon jól látható, hogy a hatékony terjeszkedés érdekében a legjobb, hogyha a szolgáltatás minőségén javítunk. Ez magába foglalja a verbális és nonverbális viselkedést is. Itt együttesen kell figyelembe venni a két intézményt, ahol szakemberek dolgoznak, hiszen nem szabad pl. távolságot sugallniuk egymással szemben, törekedniük kell a jó partnerségre, amibe akár bele is vonhatják a látogatókat és az érdeklődőket. Az épületek és helyiségek állapota sem másodlagos, ahol fogadjuk a foglalkozáson részt venni vágyókat, hiszen egy ember szívesebben megy be egy tiszta és rendezett szobába, mint egy káosz uralta terembe. Így ezeknek együttvéve kell megnyerő képet adniuk, így jó hatást gyakorolva a befogadókra.

Az imázsbecsélyező tényezők ereje (USA)

5. ábra (Mikulás, 2005. 407. o.)

A meglévő médiakapcsolatok ápolása fontos szempont a további terjeszkedés érdekében. Amennyiben, és jelen esetben ez a cél, újdonságot szeretnénk megmutatni/bemutatni, akkor új formát kell mutatnunk és egy új médium felkeresése jó út lehet. A személyes kapcsolatok kialakítása nagyon hasznos, hiszen így egy listát állíthatunk össze a legfontosabb adatokról, mint név, elérhetőség és további fontos információk, így rendszeres tájékoztatást tudunk adni a fontosabb változásokról, programokról. Ez a promóció útja, amely során az emberek tudomást szerezhetnek a tevékenységekről. A cél változatlan: a médiumok által eljutni minél nagyobb célközönséghez.

Fontos szempont az időzítés. Az általunk tervezett programokról legalább 1 hónappal előtte adjunk hírt, hogy az emberek be tudják tervezni a zsúfolt napjaikba.

A hirdetés után hátra marad a sajtófigyelés. Ez jelentheti azt, hogy összegyűjtjük a különböző helyeken megjelent anyagokat, így megvizsgálhatjuk, hogy célba ért-e az üzenetünk, kikhez juthatott el és például, hogy hasznos volt-e a célcsoportnak.

A továbbiakban akár meg is ismételhetjük a hirdetést bizonyos időközönként, hogy ne merüljön feledésbe, illetve, hogy még nagyobb közönséghez is eljusson, hiszen újabb és újabb embereket is megtalálhat ez által.

A sajtóközleménynek még számos típusa ismeretes, mint pl.: interjú adása vagy online hirdetések (közösségi oldalakon, az intézmények honlapjain) készítése.

A rendezvény létrejötte után pedig végezhetünk piackutatást, ahol akár a résztvevőkkel is kitöltethetünk egy előre elkészített felmérést, amiből a feldolgozás után visszacsatolást nyerhetünk, s számításba vehetjük a következő program tervezésekor.

Tehát a marketing tevékenysége nélkülözhetetlen egy olyan területen, mely még csak bontogatja a szárnyait.

Céлом, tehát a múzeumpedagógia könyvtári jelenlétének kiterjesztése, mellyel a dolgozat után sem hagyok fel. Számos együttműködést ismerhetünk közgyűjtemények között, mely kiinduló pontnak tökéletes, hiszen e nélkül nem is igazán menne. Már csak a lelkes szakemberek számát kellene gyarapítani, s pénzügyi támogatást szerezni a cél véghezviteléhez.

„Amit eléjük teszel, legyen rövid, hogy elolvassák, világos, hogy értékeljék, képekben gazdag, hogy emlékezzenek rá, de mindenekelőtt pontos, hogy a fénye vezessen.”¹³

(Joseph Pulitzer)

¹³ Marketing idézetek: <http://www.redesignstudio.hu/blog/101-marketing-idezet/>, (2014.11.13.)

Összegzés

Kutatásom során aktuális témát boncolgattam, hiszen a közgyűjtemények szerepe fokozatosan kezd helyreállni, ezzel visszatekintést adva a régmúltba, amikor még nagy becsben tartották őket.

Ahogy azt a tanulmány elején is említettem egy nagyon ismeretlen területre tévedtem, hiszen kijelenthetem az irodalomkutatásom után, hogy a szakirodalmi példák száma kevés. Erre szerettem volna felhívni a figyelmet, s teljesen hétköznapi elfoglaltsággá (akár kötelező, akár szabadidő jellegű) „változtatni” azt.

A dolgozatomban szerettem volna tisztább képet felvázolni a két területről, mint önálló egységekről a szakirodalom által, hogy a későbbi részekben ezeket egyesítve önálló vizsgálódások által eljussak a kijelentésig: a múzeumpedagógiát alkalmazzák a könyvtárakban is, ezzel is többletet nyújtva az érdeklődők számára.

Az összefogás által létrejött programok eszközei szélesebb képet mutatnak az intézményekről is, hiszen egy hétköznapi ember el sem tudja képzelni mennyi lehetőség rejlik ezekben, valamint a foglalkozások típusai is elegyíthetőek, és akár a múzeum és a könyvtár különböző módszereit is egyeztetni lehetne.

Mindkét terület szerepe fontos, hiszen a különböző programok megvalósítása közben és utána is jelentős személyiségformáló erővel bírnak. A foglalkozások alatt a tanulás, önfejlesztés, vagy az új ismeretek beépítése valósul meg, s mindez játékosan, sokszor észrevétlenül történik.

Az elmúlt évszázadban történt informatikai változások újításokra bírják a közgyűjtemények egységeit, így alkalmazkodva a kor és társadalom elvárásainak. Mindez jó hozzáállással és biztos pénzügyi háttérrel (pályázatok, támogatások) valósítható meg.

A tanulmány előtt és utána is fontosnak tartom, hogy az alapvető fogalmak sikeresen tisztázva legyenek, így biztosítva a kellő szakirodalmi háttérrel a menedzsment érdekében.

Terveim között szerepel, hogy későbbiekben, mint munkatárs részt vehessek egy a „Múzeumpedagógia a könyvtárban” népszerűsítő programban, s ennek fokozatos fejlesztésében.

Dolgozatom célját sikeresen kutattam és alátámasztottam, így kijelenthetjük, hogy a múzeumpedagógia ugyanúgy működik a könyvtárakban, mint a múzeumokban.

Össességében a közgyűjtemények munkatársai és maga a szakirodalom is nagy segítségemre volt. Ennek hála közelebb kerültem a gyűjteményekhez és a pedagógiai programokhoz, így festve egy letisztultabb képet a múzeumpedagógiáról és a könyvtár-pedagógiáról.

Irodalomjegyzék

1997. évi CXL törvény a muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásról és a közművelődésről: http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99700140.TV (2014. 11. 28.)

A Könyvtártudományi és Módszertani Központ tevékenysége 1974-1975-ben: <http://epa.oszk.hu/01400/01464/00013/pdf/075-098.pdf> (2014.11.15)

Csesznák Éva: Múzeumpedagógiai ismeretek: http://skanzen.hu/files/19_csesznak_eva_-_muzeumpedagogiai_ismeretek_1.pdf (2014. 12. 04.)

Dömsödy Andrea (2003): *Könyvtár-pedagógia*. Könyvtárostanárok Egyesülete, Budapest.

Forster Központ: <http://www.forsterkozpont.hu/tartalom.php?id=20080818170400> (2014. 11. 28.)

Gutenberg viszontagságos élete: <http://www.mek.oszk.hu/01600/01650/html/fejez11.htm> (2014.12.04.)

Haraszti Pálné (2005): A könyvtári szolgálat jogi szabályozása. In: Horváth Tibor és Papp István (szerk.): *Könyvtárosok kézikönyve 4.*, Osiris Kiadó, Budapest. 87-121.

Hock Zsuzsanna: Mire való a könyvtár?: <http://www.oszk.hu/sites/default/files/Mire-valo-a-konyvtar.pdf> (2014. 12. 11.)

Katsányi Sándor és Nagy Attila(2005): Olvasáspedagógia. In: Horváth Tibor és Papp István (szerk.): *Könyvtárosok kézikönyve. 4., Határterületek*, Osiris K., Budapest. 51-86.

Kovács Mária (2001): *A könyvtárhasználati ismeretek oktatása*. BDF, Szombathely.

Kőfalvi Tamás, Mészáros Márta és Ónodi Márta (2009): *Közgyűjteményi ismeretek*. Nemzeti Tankvk., Budapest.

Marketing idézetek: <http://www.redesignstudio.hu/blog/101-marketing-idezet/>, (2014.11.13.)

Mikulás Gábor (2005): Az információs és könyvtári szolgáltatás PR-je. In: Horváth Tibor és Papp István (szerk.): *Könyvtárosok kézikönyve 4.*, Osiris Kiadó, Budapest. 397-429.

MODEM: <http://www.modemart.hu/?component=programok&id=6281357651> (2014. 11. 11.)

Múzeumpedagógiai szaktanácsadó - ELTE:

https://tanulmanyi.pk.elte.hu/sites/tanulmanyi.pk.elte.hu/files/dokumentumok/doktori_tovabbkepzes/muzeum_ismerteto.pdf (2014.11.29.)

Nagyné Falucskai Anna (1995): A Kiskönyvtáros kör mint tanórán kívüli könyvtárpedagógiai tevékenység. In: Morcsányi Rozália, Székelyné Sipos Klára és Tóthné Király Katalin (szerk.): *Könyvtáros? Tanár? Könyvtárostanárr : [válogatás az MKE Könyvtárostanárok Szervezete pályázatainak díjazott munkáiból]*, MKE Könyvtárostanárok Szerv., Budapest. 155-168.

Országos Széchényi Könyvtár:

http://www.oszk.hu/muzpedfogl/muzeumi_foglalkozasok_osszes (2014. 11. 11.)

Református Kollégium Nagykönyvtára: <http://silver.drk.hu/hu/tortenet> (2014.11.11.)

Sörényi Edina: Közgyűjtemények az oktatásért:

http://epa.oszk.hu/01300/01367/00214/pdf/EPA01367_3K_2013_06_08-16.pdf (2014.11.04.)

Vörös Klára, (2001): A könyvtár-pedagógia szak módszertana. *Könyv és nevelés*, 2001. 4. 58-62.

Waidacher, Friedrich (2011): *Az általános muzeológia kézikönyve. Metamuzeológia, történeti muzeológia, elméleti.* ELTE BTK Művészettörténeti Intézet, Budapest.

Zsoldos Jánosné (2001): *Könyvtárhasználat 1-12. évfolyam: Helyi tantervi minta.* Kölcsey Ferenc Gimnázium, Nyíregyháza.

Zsoldos Jánosné (2000): *Könyvtári tárgyu magyar- és történelemórák a gimnáziumban: Óratervek és feladatok a fakultációs csoportok és humán tagozatos osztályok számára.* Kölcsey Ferenc Gimnázium, Nyíregyháza.

Melléklet

1. kép

A Debreceni Református Kollégium felfedezése

2. kép

Gyerekek a múzeumban

3. kép

Ismerkedés a könyvtörténeti eszközökkel

4. kép

Foglalkozás a múzeumban

Függelék

1. táblázat: Az oktatás eszközeinek csoportosítása.

Forrás: Csesznák Éva: Múzeumpedagógiai ismeretek:

http://skanzen.hu/files/19_csesznak_eva_-_muzeumpedagogiai_ismeretek_1.pdf (2014. 12. 04.)

2. táblázat: A marketing jellemzői.

Forrás: Mikulás Gábor (2005): Az információs és könyvtári szolgáltatás PR-je. In: Horváth Tibor és Papp István (szerk.): *Könyvtárosok kézikönyve*. 4. Osiris Kiadó, Budapest. 401.

1. ábra: A könyvtár-pedagógia és múzeumpedagógia különbségei

Forrás: Saját

2. ábra: A két pedagógiai terület hasonlóságai

Forrás: Saját

1. illusztráció: Tárlatvezetés a Nagykönyvtár kiállító termében

Forrás: A Debreceni Református Kollégium Múzeuma közösségi oldala:

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.481293592015104.1073741841.119497104861423&type=3>

2. illusztráció: A tudás játékos alkalmazása

Forrás: A Debreceni Református Kollégium Múzeuma közösségi oldala:

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.481293592015104.1073741841.119497104861423&type=3>

A melléklet képeinek (1., 2., 3., 4.) forrása:

A Debreceni Református Kollégium Múzeuma közösségi oldala:

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.481293592015104.1073741841.119497104861423&type=3>

Lezárás: 2014.12.17